

Monitor Binnenlandse Dijken; 2025

Cor Nonhof

Natuurlijk Delfland
Postbus 133
2600 AC DELFT

NatuurlijkDelfland@knnv.nl
website : delfland.knnv.nl
Bluesky: KNNV Natuurlijk Delfland
Youtube: natuurlijk delfland

Afdeling van de Koninklijke Nederlandse Natuurvereniging (KNNV)

Inhoud

1	Inleiding.....	4
2	Opzet van het onderzoek	4
2.1	Vergelijking met 2022.....	4
3	Resultaten.....	5
3.1	Vooraf	5
3.2	Kwaliteit grasmat.....	5
3.2.1	Analyse	5
3.2.2	Resultaten.....	6
3.3	Voedselrijkdom.....	6
3.3.1	Analyse	6
3.3.2	Resultaten.....	6
3.4	Kwaliteit vegetatie	6
3.4.1	Biodiversiteitsindex	6
3.4.2	Basis Kwaliteit Natuur	7
4	Beheeradvies	7
4.1	Vooraf	7
4.2	Rijkswaterstaat.....	8
4.2.1	Methode	8
4.2.2	Resultaat kleidijken	8
4.2.3	Resultaat zanddijk.....	8
4.3	Koster.....	9
4.3.1	Methode	9
4.3.2	Resultaat kleidijken	9
4.3.3	Resultaat zanddijk.....	9
5	Poldervaart & Oude Leedebergging	10
5.1	Nectarindex.....	10
5.1.1	Poldervaart.....	10
5.1.2	Oude Leedebergging.....	10
5.2	Inzaaimengsel en veldwaarnemingen.....	10
6	Tijdreeks Berkelse Zweth	11

7	Discussie/ conclusies	11
7.1	Methoden	11
7.1.1	VTV2006	11
7.1.2	Beheeradvies	12
7.1.3	Voedselrijkdom.....	12
8	Referenties.....	13
9	Verantwoording	13
10	Bijlage 1: Kopgegevens kwadranten en locaties	15
11	Bijlage 2: VTV2006	24
12	Bijlage 3: Voedselrijkdom.....	26
13	Bijlage 4: Biodiversiteitsindex en aantal soorten	29
14	Bijlage 5: Basis Kwaliteit Natuur.....	30
15	Bijlage 6: Beheertypen.....	31
15.1	Actueel beeld AK1 Ruige Glanshaver hooilanden.	32
15.2	Actueel beeld AZ5 Droge ruigte.....	33
15.3	Eindbeeld EV3 Dotterbloemhooiland	34
15.4	G9; Zeer voedselrijke, vochtige bodem	35
15.5	G7 Matig voedselrijke tot voedselrijke, (matig) vochtige bodem	36
16	Bijlage 7: Poldervaart & Oude Leedeberg	37
16.1	Bijlage 7a: Nectarindex Poldervaart	37
16.2	Bijlage 7b: Nectarindex Oude Leedeberg	41
16.3	Bijlage 7c: Inzaai en veldwaarnemingen.....	45
17	Bijlage 8: Tijdreeksen Berkelse Zweth	47
17.1	Biodiversiteit.....	47
17.2	Voedselrijkdom.....	48
17.3	Basis Kwaliteit Natuur	49

Copyright: Natuurlijk Delfland, 2025

Referentie: Cor Nonhof, Monitor Binnenlandse Dijken, Natuurlijk Delfland, 2025

Overname van delen van de tekst is toegestaan onder bronvermelding.

1 Inleiding

Het Hoogheemraadschap van Delfland heeft haar keringen ingedeeld in een drietal klassen: "gewone keringen", "droogtegevoelige kering klasse I", "droogtegevoelig klasse II".

De hoogste klasse betreft vaak oude veendijken; die worden in de praktijk in droogteperiodes vrijwel jaarlijks kortgemaaid zonder overstaan van vegetatie vanwege de eis dat (extra) visuele inspecties altijd mogelijk moeten zijn. Daar streeft het hoogheemraadschap geen natuurrijke keringen na omdat dit kapitaalvernietiging zou zijn. Bij gewone keringen is het beleid dat na groot onderhoud natuurrijke bekledingen terugkeren en dan is er nog de categorie daartussen. De kade aan de Poldervaart is daar een voorbeeld van. Pas als droogteproblematiek noopt tot opschalen, wordt daar ook ingegrepen met maaien om visuele inspectie mogelijk te maken.

In 2022 is door Cyril Liebrand van EURECO ecologisch onderzoek & advies een inventarisatie uitgevoerd van de dijkbekledingen op de secundaire waterkeringen van het Hoogheemraadschap van Delfland. In 2025 is dat onderzocht door Cor Nonhof van Natuurlijk Delfland herhaald. De trajecten in dit onderzoek kennen allen een vorm van ecologisch maaibeheer.

Doel van het onderzoek is de kwaliteit van de grasbekleding vast te stellen op het gebied van erosiebestendigheid bij golfoverslag (waterveiligheid) en op de floristische kwaliteit. (natuurwaarde). Voor het eerste doel wordt de indeling van dijkvegetaties volgens het Voorschrift Toetsen op Veiligheid Primaire Waterkeringen (VTV2006) gehanteerd. Voor het vaststellen van de floristische rijkdom wordt de biodiversiteitsindex volgens Shannon gehanteerd. Daarnaast is tegenwoordig een lijst beschikbaar met soorten die eigenlijk altijd in een normaal ontwikkeld natuur- of cultuurlandschap te vinden zouden moeten zijn; de Basis Kwaliteit Natuur (BKN).

Soorten planten en hun hoeveelheden zeggen iets over de bodem. Er is een vergelijking gemaakt tussen de voedselrijkdom in 2022 en 2025. Een trendanalyse zal waarschijnlijk pas mogelijk zijn na vijf tot tien inventarisatieronden.

Geen doel van de monitor, maar toch geadviseerd, wordt het maaibeheer. Dat kan met de methode van Rijkswaterstaat (Keizer) of met de methode van Ecologisch Groenbeheer (Koster).

2 Opzet van het onderzoek

2.1 Vergelijking met 2022

Het is gebleken dat van de permanente kwadranten uit 2022 de nummers 6 en 7 niet in beheer zijn van het hoogheemraadschap. Daarvoor zijn in de plaats gekomen de nummers 34 en 35.

De kades langs de Poldervaart en de Oude Leedeberging worden ook in het kader van insectenonderzoek door EIS geïnventariseerd en daar zijn op elk drie kwadranten toegevoegd aan de monitor.

Liebrand heeft de kwadranten vastgelegd met GPS-coördinaten. Soms lijkt de locatie op de kruin vastgesteld en dan geeft de omschrijving aan of het binnen- of buitentalud moet worden bekeken. Op een aantal plaatsen zijn paaltjes op de kruin gevonden die een relatie met de kwadranten lijken te hebben en soms zijn dat verkeersborden. Op de kade van de Berkelse Zweth zijn steeds vier palen aangebracht die het kwadrant markeren.

De locaties op de kade van de Hoekpolder zijn zo te zien op de kruin ingemeten en er zijn er twee met het bijschrift 'bui' en twee met 'bin'. In het verslag over 2022 staat in bijlagen 1 & 5 de expositie voor alle vier locaties beschreven als ZW, maar dat kan niet waar zijn. Het is een noodberging en ter plekke is bedacht dat veilig binnen de kade Delfland ligt en de noodberging buitendijks is. Daarna is gemerkt dat in een Excel-bestand met kopgegevens van de opnamen 12 t/m 15 de exposities achtereenvolgens als NO, NW, ZO en NW worden beschreven. Dat maakt dat Liebrand de bergboezem als binnendijks beschouwde.

De kwadranten op de Slaperdijk tussen Monster en 's-Gravenzande liggen allemaal binnendijks volgens de nummering op nummer 27 na. Nummer 25 ligt binnendijks, maar ten westen van het fietspad volgens de GPS. Alle overige nummers liggen ten oosten.

De kwadranten zijn in 2022 voor het grootste deel op 6 mei geïnventariseerd en de Slaperdijk op 11 juli. Er is geprobeerd dicht bij deze data opnieuw te inventariseren. De nummers 17 en 19 aan de Berkelse Zweth bleken op 14 mei al gemaaid. Op 13 juli zijn deze twee ingehaald. Op 14 juli zijn de nummers 24 t/m 27 aan de Slaperdijk nog geïnventariseerd, maar op 16 juli waren de nummers 20 t/m 24 gemaaid.

De kopgegevens van de opnamen en de locaties staan in Bijlage 1.

3 Resultaten

3.1 Vooraf

Echte wiskundigen kunnen een rechte trekken door twee punten. In de toegepaste wiskunde bij de analyse van meetwaarden kan dat niet. Om een trend waar te nemen moeten er eerst meerdere opnamerondes worden gedaan. Het gaat altijd om de signaal-ruis-verhouding en voor de bepaling van de ruis is het aantal van vijf waarnemingen wel het absolute minimum.

Statistiek behoedt de mens er voor bij kleine aantallen waarnemingen trends en verbanden te zien die er in werkelijkheid niet of nauwelijks zijn. Aan de andere kant kan de statistiek in grote databestanden significante trends en verschillen waarnemen die mensen niet kunnen zien. In dat laatste geval is het de vraag of die kennis dan wel relevant is voor het probleem dat moet worden aangepakt. Van beide zijn in dit verslag voorbeelden te zien.

3.2 Kwaliteit grasmat

3.2.1 Analyse

Het Voorschrift Toetsen op Veiligheid Primaire Waterkeringen, verder VTV2006 genoemd, geeft soortenlijsten voor acht kwaliteiten dijkbekleding verdeeld over vier weilandtypes en vier hooilandtypes. Een vergelijking van deze soortenlijsten met de werkelijk gevonden lijsten met de methode Södersen geeft de kwalitatief best passende beschrijving uit de referenties.

Liebrand / Eureco heeft van de soortenlijsten in VTV2006 ook de bedekkingen (en marginaal andere soortenlijsten). Daarmee kan met de bedekkingen van de Braun-Blanquet-opnamen uit het veld met de methode Södersen de kwantitatief best passende beschrijving uit de referenties worden gevonden.

Liebrand heeft nog een paar extra kwaliteiten dijkbekleding geïntroduceerd, zie de tabellen 9 en 10 in zijn verslag over 2022 van de binnenlandse dijken. In de tabel in Bijlage 2 staan tussen haakjes de bevindingen volgens de originele indeling.

3.2.2 Resultaten

Het valt op dat er regelmatig grote verschillen zijn in de resultaten volgens de kwalitatieve en kwantitatieve methode in 2025. Ook binnen de kadetrajecten is er in het algemeen veel variatie. Per kwadrant lijkt de kwaliteit over de twee jaren min of meer stabiel te zijn.

3.3 Voedselrijkdom

3.3.1 Analyse

Wamelink heeft de abiotische voorkeuren van planten in hun natuurlijke habitat onderzocht. Per soort zijn daar waarden van en de analyse kan gebeuren op basis van de soortenlijst, waarbij dan ook de standaarddeviatie wordt gegeven, en op basis van een correctie voor frequentie in de Nectarindex of bedekking van de soort in een Braun-Blanquet-opname.

Bij de analyses is de nadruk gelegd op de indicaties voor voedselrijkdom (PoKoN). Per deeltraject zijn kwadranten samengenomen om een indicatie van de ruis te krijgen, zie Bijlage 3. Let op dat in 2022 Fop3 een ander tracé betreft dan Fop4 in 2025.

3.3.2 Resultaten

Met slechts een paar kwadranten per traject is ook de gemeten signaal-ruis-verhouding aan grote fluctuaties onderhevig. Binnen de gemeten signaal-ruis-verhouding zijn geen veranderingen waar te nemen tussen 2022 en 2025. Wel is duidelijk dat de kleidijken een groep vormen tegenover de Slaperdijk aan de kust die uit zand is opgebouwd.

3.4 Kwaliteit vegetatie

3.4.1 Biodiversiteitsindex

Een heel laagdrempelige manier om de biodiversiteit te meten, is het aantal soorten te tellen. Een betere methode is om de biodiversiteitsindex volgens Shannon vast te stellen. Beide resultaten zijn te zien in Bijlage 4. Let op dat in 2022 Fop3 een ander tracé betreft dan Fop4 in 2025.

Met slechts een paar kwadranten per traject is ook de gemeten signaal-ruis-verhouding aan grote fluctuaties onderhevig. Opvallend is dat de Slaperdijk op arme zandgrond niet beter presteert dan de kleidijken. Binnen de gemeten signaal-ruis-verhouding zijn geen veranderingen waar te nemen tussen 2022 en 2025.

Om gevoel te krijgen van de te verwachten waarden een citaat uit de wiki-pagina:

De ondergrens van de index is nul (wat bijvoorbeeld het geval is als er slechts één soort voorkomt) en is naar boven toe in theorie onbegrensd. Er worden echter zelden waarden hoger dan 4 waargenomen. Het feit dat de index de soortenrijkdom én hun verdeling in één waarde combineert, kan zowel als een sterkte als een zwakte worden gezien. Enerzijds geeft het in één opslag een beeld van beide, maar anderzijds geraakt op deze manier informatie verloren.

3.4.2 Basis Kwaliteit Natuur

Er zijn lijsten gemaakt met de soorten die in een redelijk ontwikkelde vegetatie toch zeker voor moeten komen; dit is de Basis Kwaliteit Natuur (BKN). Het is niet helemaal duidelijk hoe de lijsten tot stand zijn gekomen. Zo is geel walstro een teken van vermessing en intensief beheer.

In Bijlage 5 staan de verzadigingen van de soortenlijsten uit de BKN door de gevonden lijsten in het veld als percentage. Gemiddelden zijn per traject genomen.

De bloemrijkste trajecten zijn de Slaperdijk op arme zandgrond en de pas ingezaaide kaden aan de Poldervaart en Oude Leede Polder. Op de Slaperdijk valt het hoge percentage indicatoren voor vermessing op terwijl dit de armste bodem kent. Op de Poldervaart en de Oude Leedeberging vallen de indicatoren van het veenweidelandschap op, terwijl dit kleidijken zijn.

Het valt op dat de slechte scores voor de BKN niet samenhangen met die voor de biodiversiteitsindex, zie bijlage 4. De kust, Poldervaart en Oude Leedeberging scoren beduidend hoger dan de andere tracés, maar alle locaties scoren ongeveer hetzelfde voor de biodiversiteit.

4 Beheeradvies

4.1 Vooraf

Voor de geïnteresseerde leek is de Nectarindex ontwikkeld door de Vlinderstichting en Floron. Als alle soorten in de grasmat worden opgegeven, komt er ook een beheeradvies uit de app. Volgens de tekst wordt geleund op de methode van Keizer van Rijkswaterstaat in het boekje Overzicht van de Vegetatie langs Rijkswegen om bermen te classificeren en hun beheer vast te stellen. De referentielijsten aan soorten voor de verschillende vegetatietypen zijn door mij in een rekenblad verwerkt en kunnen nu ook rechtstreeks worden geraadpleegd.

Het blijkt in de praktijk dat de toekenning aan een vegetatietype volgens Rijkswaterstaat niet erg discriminerend is. Er is daarom ook gebruik gemaakt van een rekenblad dat de beheertypologie van Arie Koster volgt in zijn boek Ecologisch Groenbeheer. Dit boek is niet meer in de handel, maar de beheeradviezen zijn overgenomen in een word-document.

De methode van Rijkswaterstaat en Koster worden op elke opname toegepast. Op de Poldervaart en de kade van de Oude Leedeberging is ook nog een speciale opname gemaakt volgens de methode van de Nectarindex. Dit laatste komt in paragraaf 5 aan bod.

4.2 Rijkswaterstaat

4.2.1 Methode

De referentielijsten volgens Rijkswaterstaat worden op drie manieren vergeleken met de gevonden soortenlijsten in het veld:

- Percentage verzadiging van de referentielijsten door de gevonden lijst
- Percentage verzadiging van de referentielijsten door de gevonden lijst waarbij de kenmerkende soorten op de referentielijst dubbel tellen en de begeleidende soorten en grassen enkel
- Methode Södersen kwalitatief

Dat levert drie keer een analyse op die niet noodzakelijkerwijs gelijke uitkomsten hoeven te hebben. De gevonden vegetatietypen worden voor de kleidijken in Bijlage 6 gepresenteerd.

4.2.2 Resultaat kleidijken

Op de kleidijken worden aangewezen de actuele beelden AK1 Ruige Glanshaver hooilanden (16x) en AZ5 Droge ruigte (10x) en het eindbeeld EV3 Dotterbloemhooiland (5x). De typologie volgt het talud van de droge kruin tot aan de vochtige voet.

Het beheeradvies luidt:

AK1: Op open, wat drogere, zonnige standplaatsen met een lichtere grondsoort bevat de gemeenschap meer soorten, die hierboven zijn genoemd. Het beheer van 2x maaien plus afvoeren van het maaisel kan hier wel leiden tot een vergroting van het aantal soorten planten, waaronder ook bloeiende kruiden.

AZ5: Op bodems die incidenteel gestoord zijn en weinig organische stof bevatten kan overschakelen naar 2x maaien per jaar met afvoeren van het maaisel wel een soortenrijkere graslandvegetatie opleveren. Dat kan meer dan 10 jaar duren.

EV3: De drogere vorm 2x per jaar maaien met afvoeren van het maaisel.

4.2.3 Resultaat zanddijk

Op de zanddijk worden op de vier kwadranten aangewezen het actuele beeld AZ4 Soortenarm grasland op zand (1x) en de eindbeelden EZ2 Glanshaverhooilanden op schrale bodem (1x), EZ4 Stuifzand (1x), en EZ6 Gemeenschap van Biggekruid en moerasrolklaver (2x). Van een volledige beschrijving van deze vier indicaties in de bijlage wordt afgezien.

Het beheeradvies luidt:

AZ4: Twee maal maaien plus afvoeren van het maaisel. Maaien met afvoeren van het maaisel 2x per jaar in de periode week 24 t/m 26 en in de periode week 34 t/m 36.

EZ2: Maaien met afvoeren van het maaisel 2x per jaar in de periode week 24 t/m 26 en in de periode week 34 t/m 36. Zorgvuldig ruimen van het maaisel is essentieel.

EZ4: In vrijwel alle gevallen volstaat niets doen. De vegetatie blijft in stand bij incidentele betreding. Te veel betreding beschadigt de kwetsbare vegetatie; dan ontstaat kaal zand.

EZ6: Eénmaal tot tweemaal per jaar maaien plus afvoeren van het maaisel.

Zandblauwtje en gewoon biggenkruid

4.3 Koster

4.3.1 Methode

Koster koppelt zijn beheertypen niet aan een floristisch beeld, maar rechtstreeks aan de voedselrijkdom en vochthuishouding in de bodem. Hij kent 10 beheertypen waarvan sommige een onderverdeling kennen bij hetzelfde beheer. In de analyse wordt eerst gekeken naar het beheertype op hoofdlijnen waarbij het verzadigingspercentage door de gevonden soortenlijst ten opzicht van de referenties wordt vastgesteld. In de tweede kolom wordt een subtype aangegeven als die een hogere verzadigingspercentage kent dan het hoofdtype.

4.3.2 Resultaat kleidijken

G9 Zeer voedselrijke, vochtige bodem (21x), G7 Matig voedselrijke tot voedselrijke, (matig) vochtige bodem (3x), G6 Matig voedselrijke, droge tot matig vochtige bodem (1x) en G7b (Matig) vochtige bodem, voedselrijk tot zeer voedselrijk (7x).

Het beheeradvies luidt:

G9: Gewoonlijk tweemaal per jaar maaien en afvoeren

G7: Gewoonlijk tweemaal per jaar maaien en afvoeren

G6: Indien dit beheertype samen voorkomt met G7 kunnen twee maaibeurten noodzakelijk zijn.

4.3.3 Resultaat zanddijk

G3 Voedselarme tot iets voedselrijke, overwegend droge (matige vochtige), zwak zure tot basische bodem (3x), G6 Matig voedselrijke, droge tot matig vochtige bodem (1x), G3b Voedselarme tot iets voedselrijke, zwak zure tot basische bodem, droge bodem (2x), G3a

Voedselarme tot iets voedselrijke, zwak zure tot basische bodem, droge tot matig vochtige bodem (1x) en G6b (1x) Vochthoudende tot matig droge bodem.

Het beheeradvies luidt:

G3: Eenmaal per jaar maaien en afruimen. Bij een zeer lage productie (1 of 2 ton per jaar en weinig of geen houtopslag) kan met een lagere frequentie worden gemaaid. Op zure bodems kan Struikhei tot ontwikkeling komen. Indien dat op grote schaal doorzet beheren als G2. Bij eenmaal per jaar maaien kan vergrassing optreden; indien meer floristische diversiteit gewenst is, dan tweemaal per jaar maaien. Bij de eerste maaibeurt een maaihogte van 10 cm instellen.

G6: In principe één keer maaien en afruimen.

5 Poldervaart & Oude Leedeberg

Voor de Poldervaart en de Oude Leedeberg zijn wat extra werkzaamheden verricht door de Nectarindex op te nemen en de lijst met ingezaaide soorten te vergelijken met die in het veld zijn waargenomen.

5.1 Nectarindex

Het algemene maaiadvies is om te maaien in de nazomer. Bij tweemaal per jaar maaien, kan het beste in juni gemaaid worden, wanneer vroege bloeiers zaden hebben gevormd. Meer lezen: P.J. Keizer, 2008. Overzicht van de vegetatie langs Rijkswegen. Rijkswaterstaat [[download](#)]. Voor zowel de Poldervaart als de Oude Leedeberg is tweemaal maaien noodzakelijk.

Algemene tips voor ecologisch maaibeheer

- Maai gefaseerd: laat bij elke maaibeurt 20% van de vegetatie staan voor de aanwezige fauna en om bloemen zaden te laten vormen.
- Laat het maaisel een paar dagen liggen voordat het maaisel wordt afgevoerd. Op deze manier krijgen de aanwezige planten de kans om hun zaden te laten vallen.

5.1.1 Poldervaart

Voor het maaibeheer wordt speciale aandacht gevraagd voor grote ratelaar die als eenjarige pas gemaaid mag worden na de bloei. Verder is als rode lijstsoort kamgras aanwezig.

Het volledige rapport staat in Bijlage 7a.

5.1.2 Oude Leedeberg

Er zijn geen soorten aanwezig die speciale aandacht vereisen.

Het volledige rapport staat in Bijlage 7b.

5.2 Inzaaimengsel en veldwaarnemingen

Er is niet doelgericht een complete soortenlijst opgenomen op de twee locaties. De soorten uit de drie Braun-Blanquet-opnamen en de Nectarindex-opname zijn samengevoegd om een beeld van de soortenrijkdom te krijgen. Zie bijlage 7c voor het complete overzicht.

In de lijsten van de zaaimengsels wordt gesproken over smalle wikke s.s., maar die is niet gevonden. Wel is een andere subspecies van smalle wikke s.l., de vergeten wikke,

gevonden en die komt ongetwijfeld uit het zaad. Kleine ratelaar wordt genoemd in het mengsel voor het talud, maar alleen de grote is gevonden. Een aantal namen in de lijsten zijn ontdubbeld.

6 Tijdreeks Berkelse Zweth

Naast de inventarisatie van 2022 door Liebrand / Eureco is eerder door Natuurlijk Delfland in 2007 een onderzoek gedaan op de kade van de Berkelse Zweth. Er zijn toen drie opnamen gemaakt op de teen en vier op het talud. Er is dus de mogelijkheid om over een periode van 19 jaar te zoeken naar overeenkomsten en verschillen. In Bijlage 8 staan de resultaten.

De biodiversiteit lijkt stabiel.

De indicatoren voor de voedselrijkdom lijken stabiel op die voor nitraat na; die neemt toe.

De basiskwaliteit van de natuur is zeer gering volgens de indicatoren. Zo te zien komt dat niet door vermessing, verdroging of intensief beheer. Het is daarbij opvallend dat een algemene indicator van stikstofrijke bodem als grote brandnetel in de soortenlijsten van de BKN niet voorkomt. Het is de vraag hoe en in welke gevallen deze lijsten gebruikt moeten worden.

7 Discussie/ conclusies

7.1 Methoden

Een monitor is bedoeld om de actuele toestand vast te stellen en zo mogelijk een handvat te bieden voor actie. Doel van dit onderzoek was de kwaliteit van de grasbekleding vast te stellen op het gebied van erosiebestendigheid bij golfoverslag (waterveiligheid) en op de floristische kwaliteit (natuurwaarde) met het oog op verbetering daarvan. Hieronder volgt een kritische beschouwing van de gebruikte methoden.

7.1.1 VTV2006

Onderzoekingen naar de kwaliteit van de grasbekleding in relatie tot erosiebestendigheid hebben geleid tot acht kwaliteitstypen verdeeld over geweide en gehooide bekledingen. In het, inmiddels verlaten, Voorschrift Toetsen op Veiligheid Primaire Waterkeringen (VTV2006), staan de methoden om de kwaliteit vast te stellen en het bijbehorende beheer.

Volgens de VTV2006 zijn onderhoud en kwaliteit inwisselbare typering / synoniemen, maar in de praktijk blijkt dat niet zo te zijn. Zo komen een aantal begraasde dijken in Rotterdam ook na meer dan tien jaar begrazing nog steeds als hooiland uit de analyses. Ook is de methode die Liebrand / Eureco gebruikt om tot de kwaliteitsindicatie volgens de VTV2006 te komen anders dan die VTV2006 zelf hanteert. In principe is de methode van Liebrand beter, maar het maakt het wel lastig om een vergelijking met de resultaten van collega hoogheemraadschappen uit te voeren als die zich wel aan het voorschrift houden. Opvallend is dat de resultaten van de analysemethoden van VTV2006 en die van Liebrand, Södersen kwalitatief tegenover kwantitatief, zo verschillend zijn.

Als de veldwaarnemingen door kleine verschillen in analyse al zo verschillend kunnen zijn, is het de vraag of de methode wel voldoende onderscheid maakt tussen de verschillende kwaliteiten. Het is dan ook de vraag of de toevoegingen van Liebrand aan een vastgestelde kwaliteit van al of niet een overgangsindicatie in tabel 2 van zijn rapport over de Delflandsedijk in 2021 niet een overanalyse is. Hetzelfde geldt voor de extra kwaliteiten die hij toevoegt in tabellen 9 en 10 van het rapport van de onderzoeken aan de secundaire dijken van het hoogheemraadschap in 2022.

NB. De soortenlijsten voor de wei- en hooilanden zijn onderling vergeleken en het blijkt dat de weilanden met name worden gekenmerkt door pionierplanten. Deze staan in kapotgetrapte plekken in de grasmat. Als de dieren er niet lang genoeg staan, drukken zij niet voldoende hun stempel.

7.1.2 Beheeradvies

Kort door de bocht is het maaiadvies vast te stellen in juni. Als het gewas dreigt te gaan legeren, om te vallen, moet er tweemaal per jaar worden gemaaid. In de Veldgids Ontwikkeling van Botanisch Waardevol Grasland van Schippers staat hoe met een enkele oogopslag de kwaliteit van grasland kan worden vastgesteld en wat het gewenste maaibeheer is. Deze visuele methode is daarna sterk uitgebreid in het boekje Ontwikkelen van Kruidenrijk Grasland van Schippers et al., maar deze is daarmee ook gebruiksonvriendelijker geworden zonder een duidelijk beter beheeradvies te geven.

In Ecologisch Groenbeheer van Koster worden tien beheertypen voor graslanden gepresenteerd op basis van soortenlijsten die verband houden met de voedselrijkdom van de bodem, dus de hoogte van het gewas in juni, en de vochtuishouding. De methode van Rijkswaterstaat / Keizer geeft op basis van soortenlijsten een toewijzing aan 12 actuele en 16 eindbeelden (waarvan vijf onderbegroeiingen van bossen).

De methoden van Koster en Keizer zijn in een rekenblad geprogrammeerd, zodat na invoering van de soortenlijst er automatisch een beheertype wordt vastgesteld. De methode van Koster blijkt over de kwadranten per dijktracé behoorlijk consistent te zijn. De methode van Keizer geeft per dijktracé vaak meerdere beheertypen en geeft ook per kwadrant in de drie verschillende analyses verschillende uitkomsten. Het lijkt erop dat 23 graslandvegetaties / beheertypen teveel is voor een behoorlijk onderscheidend vermogen.

7.1.3 Voedselrijkdom

Als alternatief voor de kwalitatieve schalen van Ellenberg voor voedselrijkdom, vochtuishouding en zuurgraad, zijn er van Wamelink kwantitatieve waarden voor een groot aantal abiotische bodemfactoren. Hiervan zijn de waarden voor kalium, stikstof en fosfor gekozen om de voedselrijkdom in kaart te brengen. Het is jammer dat voor fosfor alleen de sterk gebonden fosfor wordt gegeven en niet de direct opneembare hoeveelheid voor de plant.

In een analyse van tijdreeksen van beweidde dijken in Rotterdam blijkt dat deze indicatoren voor de voedselrijkdom trends kunnen weergeven in de vegetatie. In een analyse van tijdreeksen van gehooide dijklichamen in de Poelzone en Groene Schakel in de gemeente Westland blijken trends soms ook niet voor te komen.

8 Referenties

Cyril Liebrand, Inventarisatie vegetatie secundaire keringen op 7 locaties ten behoeve van evaluatie gefaseerd maaibeheer, EURECO ecologisch onderzoek & advies, 2022.

Voorschrift Toetsen op Veiligheid Primaire Waterkeringen, Ministerie van Verkeer en Waterstaat, 2007.

P.J. Keizer, Overzicht van de vegetatie langs Rijkswegen. Rijkswaterstaat, 2008 [[download](#)]

Arie Koster, Ecologisch Groenbeheer, Schuyt & Co Uitgevers BV, Hilversum, 2001.

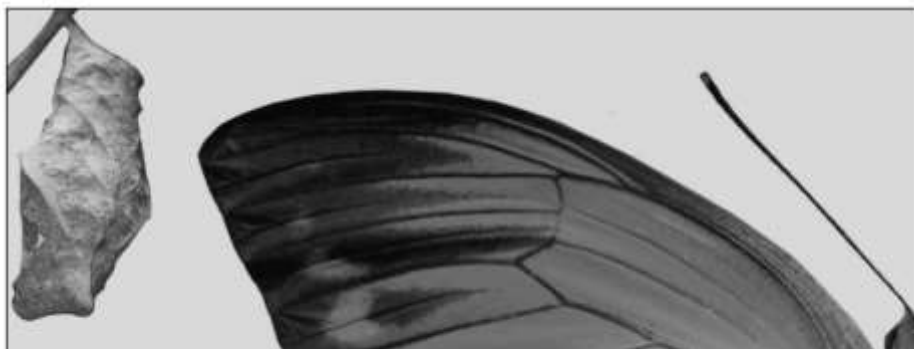
[Nectarindex](#), Floron en Vlinderstichting.

Biodiversiteitsindex / Shannon-index, [wiki-pagina](#).

9 Verantwoording

Aan de inventarisaties hebben ook meegedaan Annemarieke Grinwis en Aletta de Boer.

Bij ons kun je je ontpoppen.

Tot iemand die van de natuur geniet. Of haar bestudeert en beschermt. Natuurlijk Delfland maakt je wegwijzer in de natuur.

Natuurlijk
Delfland

delfland.knnv.nl

10 Bijlage 1: Kopgegevens kwadranten en locaties

Trajectnaam	Tabnr	Opn_naam	Jaar	Mnd	Dag	X-coord	Y-coord	Lngt	Brdt	Opp	Expos	Inclin	Dektot	Dekgrs	Dekkrd	Dekmos	Hgtmid	Hgtmin	Hgtmax
Foppenpolder 1	1	SD01bin	2025	5	10	78.843	438.527	5.00	5.00	25.00	ZO	30	100	70	30	0	40	60	90
	2	SD02bin	2025	5	10	78.974	438.608	5.00	5.00	25.00	ZO	35	100	85	15	0	60	40	120
	3	SD03bin	2025	5	10	79.178	438.735	5.00	5.00	25.00	ZO	30	100	85	15	0	50	20	150
Foppenpolder 2	4	SD04bin	2025	5	10	80.243	438.823	5.00	5.00	25.00	ZO	35	100	85	15	0	35	10	50
	5	SD05bin	2025	5	10	80.246	438.816	5.00	5.00	25.00	V	0	100	90	10	0	25	10	50
Foppenpolder 3	6	SD06bin				81.514	439.761	8.00	3.00	24.00	ZO	25							
	7	SD07bin				81.576	439.814	8.00	3.00	24.00	ZO	30							
Groenveldse Pad	8	SD08bin	2025	5	6	79.158	445.610	6.00	4.00	24.00	ZW	25	80	75	5	0	40	0	80
	9	SD09bin	2025	5	6	78.940	446.143	3.00	8.00	24.00	ZW	35	95	55	40	0	40	0	70
	10	SD10bin	2025	5	6	78.668	446.357	4.00	6.00	24.00	ZO	30	85	80	5	0	25	0	80
	11	SD11bin	2025	5	6	78.741	446.402	4.00	6.00	24.00	ZO	30	95	20	75	0	25	0	80
Hoekpolder *)	12	SD12bin	2025	5	8	81.337	448.387	8.00	3.00	24.00	ZW	25	90	20	70	0	25	0	80
	13	SD13bui	2025	5	8	81.300	448.458	6.00	4.00	24.00	NO	25	95	25	70	0	25	0	80
	14	SD14bui	2025	5	8	81.131	448.608	6.00	4.00	24.00	NW	30	95	85	10	0	70	0	130
	15	SD15bin	2025	5	8	81.024	448.558	4.00	6.00	24.00	ZO	30	100	90	10	0	50	0	90
Berkelse Zweth	16	SD16bin	2025	5	14	89.038	443.525	6.00	4.00	24.00	NW	30	100	50	50	0	30	10	110
	17	SD17bin	2025	7	13	88.978	443.487	5.00	5.00	25.00	NW	30	100	60	40	0	20	5	80
	18	SD18bin	2025	5	14	88.898	443.435	5.00	5.00	25.00	ZN	35	100	30	70	0	30	15	110
	35	SD36bin	2025	5	10	82.216	439.458	5.00	5.00	25.00	ZW	30	100	10	90	0	70	40	120

Trajectnaam	Tabnr	Opn_naam	Jaar	Mnd	Dag	X-coord	Y-coord	Lngt	Brdt	Opp	Expos	Inclin	Dektot	Dekgrs	Dekkrd	Dekmos	Hgtmid	Hgtmin	Hgtmax
Kust	20	SD20bin	2025			69.145	446.798	5.00	5.00	25.00	ZO	30							
	21	SD21bin	2025			69.234	446.914	5.00	5.00	25.00	ZO	25							
	22	SD22bin	2025			69.628	447.378	4.00	6.00	24.00	ZO	25							
	23	SD23bin	2025			70.250	448.464	5.00	5.00	25.00	ZO	35							
	24	SD24bin	2025	7	14	70.775	449.139	4.00	6.00	24.00	ZO	30	100	50	50	0	20	1	40
	25	SD25bin	2025	7	14	71.128	449.445	6.00	4.00	24.00	ZO	25	90	40	40	10	5	1	30
	26	SD26bin	2025	7	14	71.686	449.921	5.00	5.00	25.00	ZO	30	90	50	40	0	20	1	50
	27	SD27bui	2025	7	14	71.700	449.944	5.00	5.00	25.00	NW	35	100	70	30	0	20	10	40
Poldervaart	28	SD28bin	2025	5	3	86.777	440.429	5.00	5.00	25.00	NW	25	100	5	95	0	30	5	80
	29	SD29bin	2025	5	3	86.671	440.176	5.00	5.00	25.00	NW	25	95	45	50	0	30	2	80
	30	SD30bin	2025	5	3	86.618	440.042	5.00	5.00	25.00	NW	25	100	50	50	0	25	5	80
Oude Leedeberging	31	SD31bui	2025	5	4	87.913	444.107	4.00	8.00	24.00	ZO	20	100	40	60	0	60	30	100
	32	SD32bui	2025	5	4	87.819	444.075	4.00	8.00	24.00	O	20	90	45	45	0	40	5	80
	33	SD34bui	2025	5	4	87.783	444.022	5.00	5.00	25.00	Z	20	90	70	30	0	45	5	100
Foppenpolder 4	34	SD35bin	2025	5	10	81.894	439.687	5.00	5.00	25.00	ZW	30	95	55	40	0	50	10	80
	35	SD36bin	2025	5	10	82.216	439.458	5.00	5.00	25.00	ZW	30	100	10	90	0	70	40	120

*) In de Hoekpolder zijn de ten opzichte van 2022 de verkeerde kanten van de kade geïnventariseerd.

Foppenpolder

Groeneveldse Pad

Hoekpolder

Berkelse Zweth

Kust

Poldervaart

Oude Leedeberging

11 Bijlage 2: VTV2006

Locatie PQ	2022	2025		2025	
	VTV2006 kwantitatief	VTV2006 kwantitatief	2 ^e plaats	VTV2006 kwalitatief	2 ^e plaats
Foppenpolder 1					
SD01bin	Ru (R)	H1	H2	R	H2
SD02bin	Ru (R)	R	H1	H2	R
SD03bin	H1	H2	H1	H2	R
Foppenpolder 2					
SD04bin	Ru (R)	H1	H2	H2	R
SD05bin	H2	R	H1 / H2	H2	H1
Foppenpolder 3					
SD06bin	Ru (R)	X		X	
SD07bin	Ru (R)	X		X	
Foppenpolder 4					
SD34bin	X	R	H1	H2	R
SD35bin	X	R	H1	R	H2
Groeneveldse Pad					
SD08bin	H2	H2	H1	H2	H1
SD09bin	H2	H2	H1	H2	H3
SD10bin	Ru (R)	R	H2	H2	R
SD11bin	H2	H2	R	H2	H3
Hoekpolder					
SD12bin	H1	H1	H2	H2	H1
SD13bui	H2	H1	H2	H1	H2
SD14bui	H1	H1	R / H2	R	H1
SD15bin	H2	H1	H2	H1	H2
Berkelse Zweth					
SD16bin	Ru (R)	R	H1	H2	R
SD17bin	H1	H2	R / H1	H2	R
SD18bin	Ru (R)	H2	R / H1	H2	R
SD19bin	Ru (R)	R	H1	R	H2
Kust					
SD20bin	R2 (W3)	X		X	
SD21bin	R1 (H1)	X		X	
SD22bin	R3 (H3)	X		X	
SD23bin	H1	X		X	
SD24bin	R3 (H3)	H3	R	H3	H1
SD25bin	W3	H3	H2	H3	H2
SD26bin	R3 (W3)	H3	H2	H2	H3
SD27bui	H2	H2	H3	H2	H3
Poldervaart					
SD28bin	X	H3	H2	H3	H2

Locatie	2022	2025			2025	
	VTV2006	VTV2006	2 ^e plaats		VTV2006	2 ^e plaats
PQ	kwantitatief	kwantitatief			kwalitatief	
SD29bin	X	H3	H2		H2	H3
SD30bin	X	H3	W3		W3	H3
Oude Leedeberg						
SD31bin	X	H2	R		H2	R
SD32bin	X	H2	H3		H2	H1
SD33bin	X	H2	H3		H2	H3

	Verbeterd
	Verslechterd

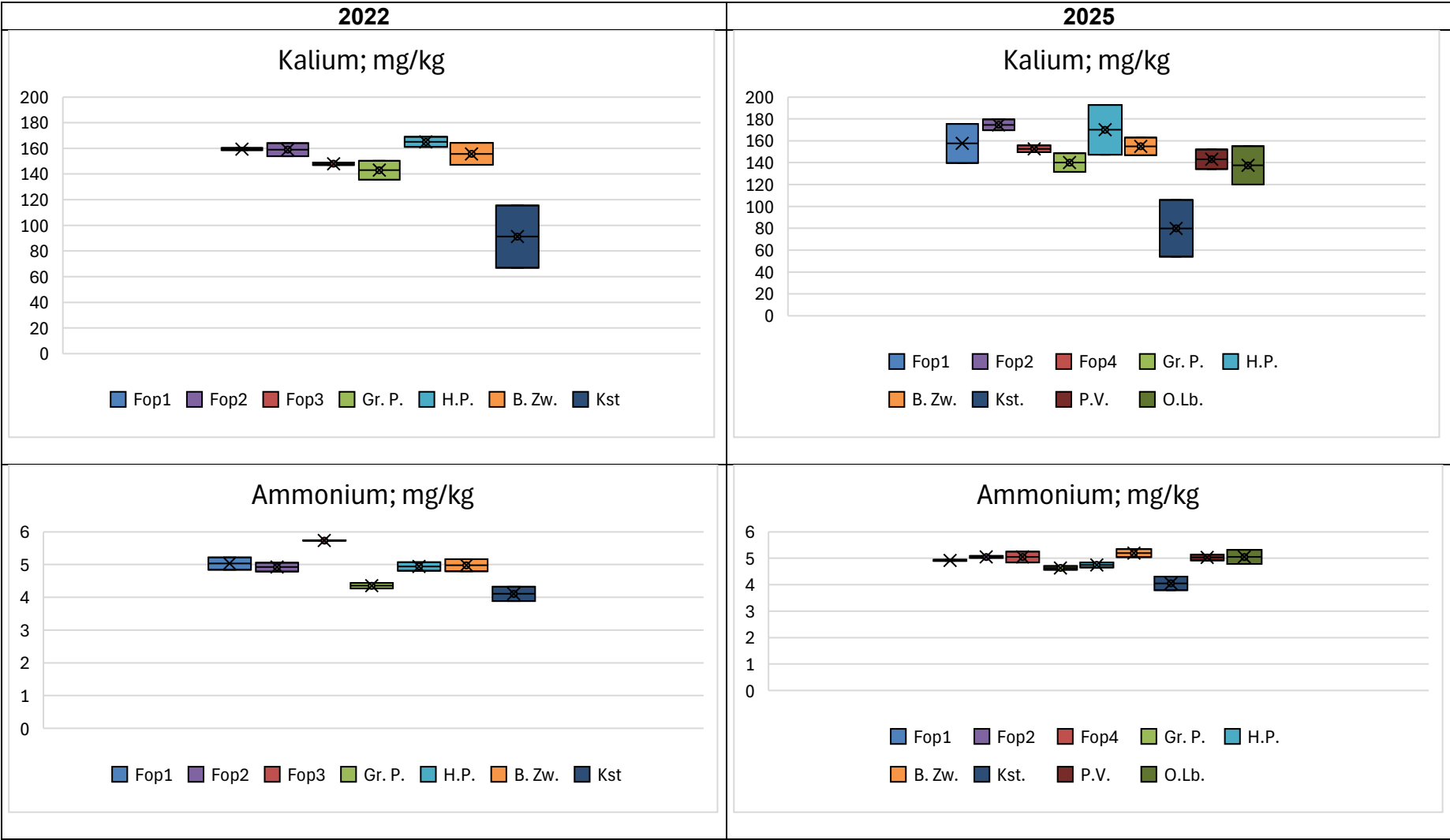
Analyse	Graslandbeheer	Kwaliteit zode
W3 H3	Hooien zonder mesten Extensieve begrazing zonder mesten*) (A)	Goed
W2 H2	Beweiden en bemesten max 70 kg N/ha / 7 – 8 maaien zonder bemesting (gazonbeheer) (B)	Matig
W1	Beweiding; bemesting meer dan 70 kg N/ha; herbiciden (C)	Slecht
R H1	Hooien met bemesting / Maaien zonder afvoer = klepelen (D)	Slecht
P	Pas ingezaaide dijken (D)	Slecht

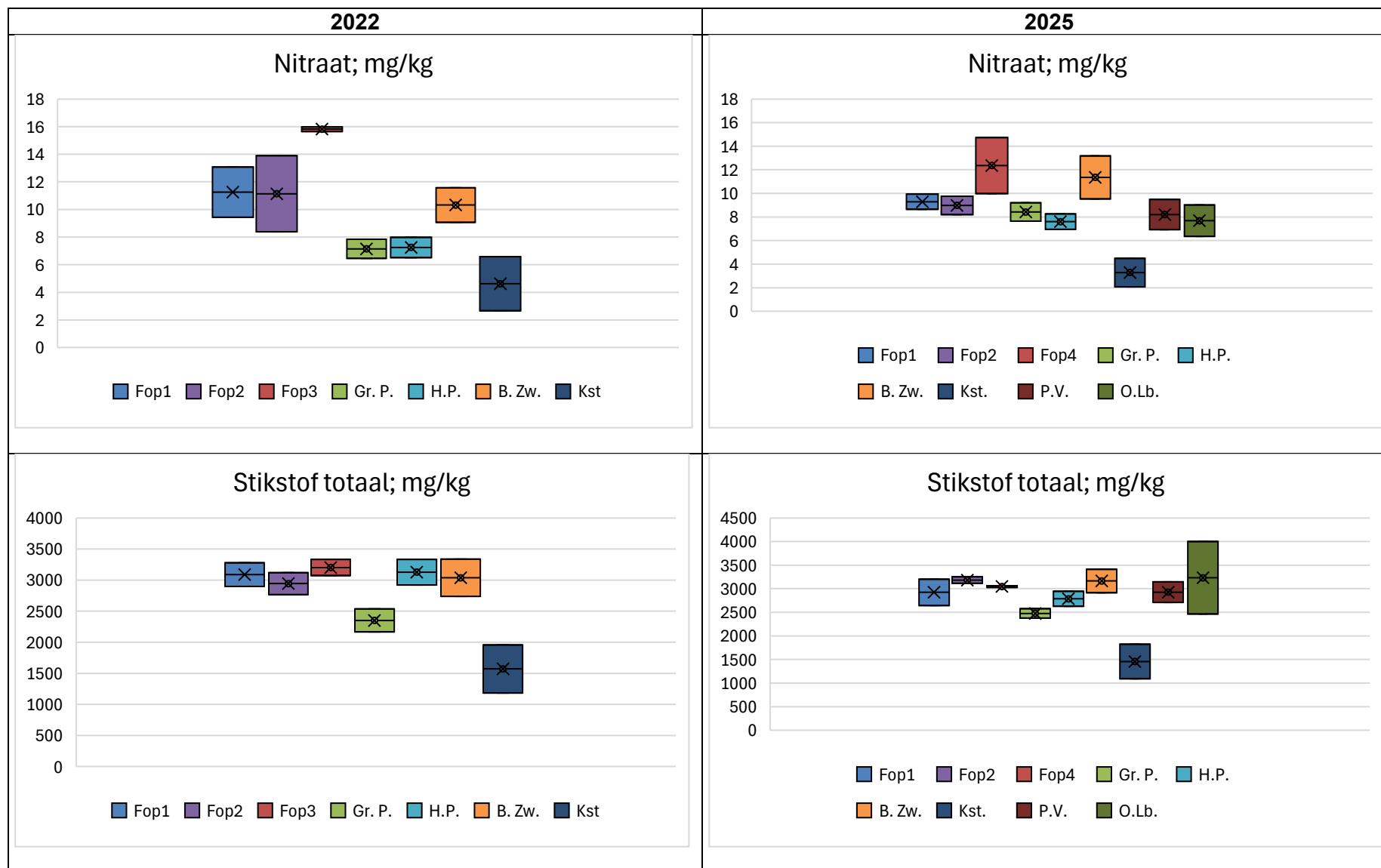
Analyse en kwaliteit VTV 2006 Tabel 8 - B1.1

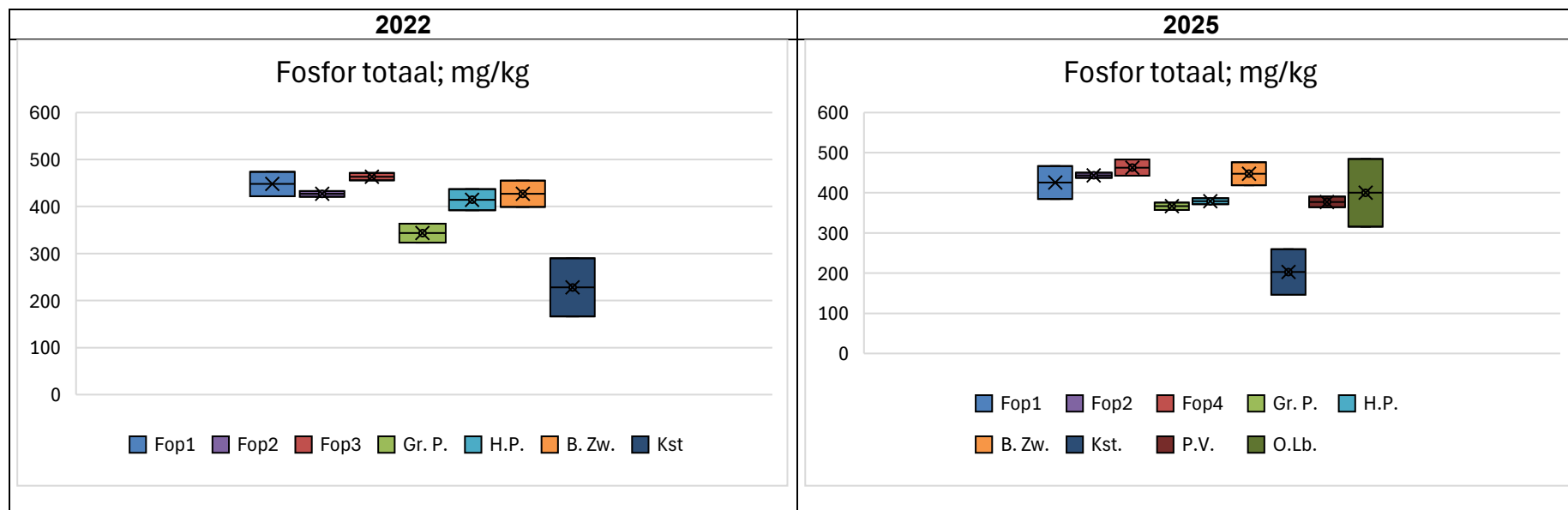
Graslandbeheer VTV 2006 Tabel 8 - B1.2

*) W3 met de kwalificatie “goed” staat zo in VTV2006 Tabel 8 - B1.2, maar het beheer wordt niet in Tabel 8 - B1.2 genoemd. Interpretatie Nonhof uit de begeleidende teksten: extensieve begrazing zonder beschadiging grasmat.

12 Bijlage 3: Voedselrijkdom

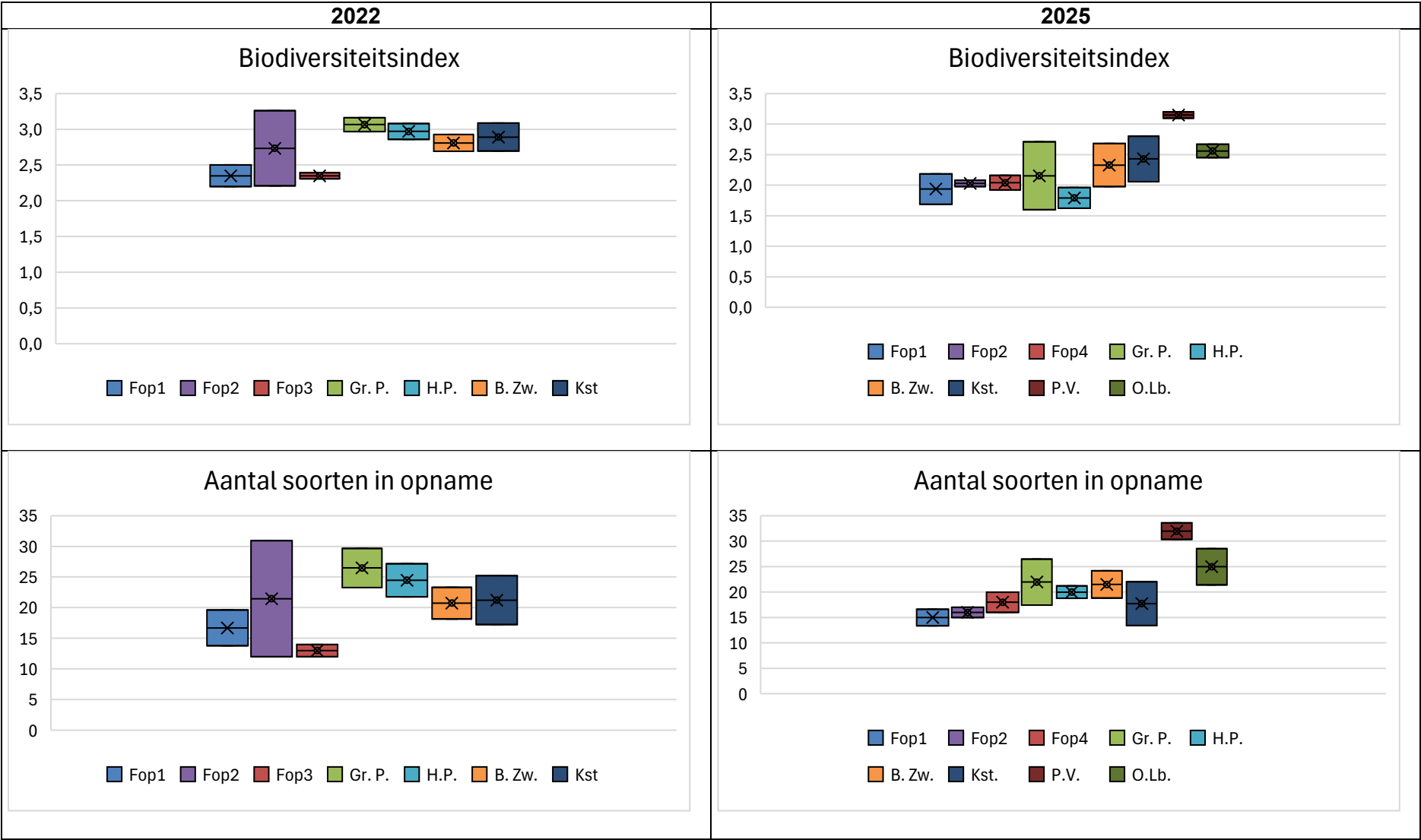

Let op dat in 2022 Fop3 een ander tracé betreft dan Fop4 in 2025.

13 Bijlage 4: Biodiversiteitsindex en aantal soorten

14 Bijlage 5: Basis Kwaliteit Natuur

Percentage soorten in opname die overeenkomen met de referentielijst

		Grasland/ Berm	Bloemrijk	Verresting	Intensief beheer	Hoeve- landschap	Veenweide- landschap
BKN; % t.o.v. max.							
Foppenpolder 1							
	2022	2	0	0	2	3	7
	2025	0	0	0	0	0	0
Foppenpolder 2							
	2022	0	0	0	0	0	0
	2025	0	0	0	0	0	0
Foppenpolder 3 / 4							
	2022	2	5	1	2	0	0
	2025	0	0	0	0	0	0
Groeneveldse Pad							
	2022	2	5	1	2	0	0
	2025	2	5	1	2	0	0
Hoekpolder							
	2022	5	11	2	4	3	7
	2025	3	11	0	2	0	4
Berkelse Zweth							
	2022	3	0	1	2	3	9
	2025	3	5	2	2	1	4
Kust							
	2022	9	20	8	6	6	7
	2025	9	18	9	6	7	4
Poldervaart							
	2025 NI-opn.	15	18	6	11	8	21
	2025 BB-opn.	13	15	6	10	9	24
Oude Leedeberg							
	2025 NI-opn.	15	27	6	11	11	29
	2025 BB-opn.	10	24	2	7	8	21

NI-opn.: Nectarindex-opname is soortenlijst met frequentie van voorkomen in tien deelopnamen

BB-opn: Braun-Blanquet-opname is soortenlijst met bedekking in procenten

15 Bijlage 6: Beheertypen

Locatie PQ	RWS 3 analyses	Koster hoofdverd.	Koster onderverd.
Foppenpolder 1			
SD01bin	AZ5	G9	
SD02bin	AK1 AZ5	G9	
SD03bin	AZ5	G9	
Foppenpolder 2			
SD04bin	AK1 AZ5	G9	
SD05bin	AZ5	G9	
Foppenpolder 4			
SD34bin	AZ5	G9	
SD35bin	AZ5	G9	
Groenveldse Pad			
SD08bin	AK1 EV3	G7	G7b
SD09bin	AK1	G9	G7b
SD10bin	AK1	G9	
SD11bin	AK1	G9	G7b
Hoekpolder			
SD12bin	EV3	G9	
SD13bui	AK1 EV3	G9	
SD14bui	AK1 AZ5	G9	G7b
SD15bin	AK1 EV3	G9	G7b
Berkelse Zweth			
SD16bin	AK1	G9	
SD17bin	AZ5	G9	
SD18bin	AK1	G9	
SD19bin	AZ5	G9	
Kust			
SD20bin	X	X	X
SD21bin	X	X	X
SD22bin	X	X	X
SD23bin	X	X	X
SD24bin	EZ6	G3	G3b
SD25bin	EZ4	G3	G3b
SD26bin	AZ4 EZ6	G3	G3a
SD27bin	EZ2	G6	G6b
Poldervaart			
SD28bin	AK1	G9	G7b
SD29bin	AK1	G9	
SD30bin	AK1 EV3	G9	G7b
Oude Leedeberging			
SD31bin	AK1	G9	
SD32bin	AK1	G7	G7b
SD33bin	EV3	G6 G7	G7b

15.1 Actueel beeld AK1 Ruige Glanshaver hooilanden.

Beeld: Hoogproductief grasland met hoge kruidachtige planten. In het voorjaar vaak rijke bloei van Fluitenkruid. Indien onder geplante bomen, zie Z6 Boomweide.

Komt overeen met: Sýkora et al. (1993) gemeenschappen 16, 17, 25, Rompgemeenschap van Fluitenkruid (Schaminée et al., 1996).

Bodem: Klei, verdroogd veen
Grondwater: diep, meer dan 1 m.

Kenmerkende plantensoorten:

Bereklaauw	Vaak aanwezig	Talrijk
Fluitenkruid	Vaak aanwezig	Talrijk
Scherpe boterbloem	Vaak aanwezig	Talrijk
Smeewortel	Soms aanwezig	Matig talrijk
Witte dovenetel	Vaak aanwezig	Talrijk

Algemene begeleiders:

Akkerdistel	Vaak aanwezig	Talrijk
Akkervergeetmijnietje	Vaak aanwezig	Talrijk
Duizendblad	Vaak aanwezig	Talrijk
Rode klaver	Vaak aanwezig	Talrijk
Grote brandnetel	Soms aanwezig	Matig talrijk
Margriet (soms, op open standplaatsen)	Vaak aanwezig	Talrijk
Paardenbloem	Vaak aanwezig	Talrijk
Smalle weegbree	Vaak aanwezig	Talrijk
Veldzuring	Vaak aanwezig	Talrijk

Opvallende soorten:

Fluitenkruid	Vaak aanwezig	Talrijk
Scherpe boterbloem	Vaak aanwezig	Talrijk

Grassen:

Engels raaigras/*Lolium perenne*
Ruige Glanshaver hooilanden Glanshaver/*Arrhenatherum elatius*
Grote vossestaart/*Alopecurus pratensis*
IJle dravik/*Bromus sterilis*
Kweek/*Elytrigia repens*
Ruw beemdgras/*Poa trivialis*
Zachte dravik/*Bromus hordeaceus* ssp. *mollis*

Aanbevolen beheer:

- Op vruchtbare, vochtige, vaak (iets) beschaduwde standplaatsen met zware grond komt een soortenarme variant van deze gemeenschap voor. Hier groeien slechts weinige soorten, o.m. Brandnetel, Fluitenkruid, Scherpe boterbloem, Smeewortel en veel gras. Hier is het erg moeilijk om door middel van beheermaatregelen een waardevollere vegetatie te verkrijgen. Onder deze omstandigheden kan het beheer bestaan uit 1x maaien plus

afvoeren. De vegetatie blijft dan min of meer ongewijzigd. In het voorjaar is deze begroeiing aantrekkelijk door uitbundige bloei van Fluitenkruid en Scherpe boterbloem.

- Op open, wat drogere, zonnige standplaatsen met een lichtere grondsoort bevat de gemeenschap meer soorten, die hierboven zijn genoemd. Het beheer van 2x maaien plus afvoeren van het maaisel kan hier wel leiden tot een vergroting van het aantal soorten planten, waaronder ook bloeiende kruiden.

Kan zich ontwikkelen uit:

1. Soortenrijkere en schralere glanshaverhooilanden door verwaarlozing (niet jaarlijks maaien, maaisel niet afvoeren) of door beschaduwing. Dit zijn ongewenste ontwikkelingen.
2. Ruigtes op nieuw aangelegde bermen.

Kan zich ontwikkelen tot:

Op droge zonnige standplaatsen kan een ontwikkeling tot "Eindbeeld EK 2 Bloemrijke glanshaverhooilanden" worden bereikt. Deze ontwikkeling zal langzaam verlopen. Op vochtige en/of beschaduwde, en erg vruchtbare bodem is ontwikkeling van natuurwaarden onder invloed van beheermaatregelen nauwelijks mogelijk. Opm. Dit type is vooral herkenbaar aan de grote productie en de uitbundige bloei van Fluitenkruid in het voorjaar.

15.2 Actueel beeld AZ5 Droge ruigte

Beeld: Hoge ruige vegetatie met veel Akkerdistel en Brandnetel. Algemeen.

Komt overeen met: Šýkora *et al.* (1993) gemeenschappen 5, 6.

Bodem: Zand bedekt met compost of Zwarte grond, Klei, Veen.

Grondwater: doorgaans diep, in het algemeen meer dan 1 tot 2 m, soms ook wat vochtiger

Kenmerkende plantensoorten:

Akkerdistel	Vaak aanwezig	Meestal talrijk
Bijvoet	Vaak aanwezig	Meestal talrijk
Fluitenkruid	Soms aanwezig	Matig talrijk
Grote brandnetel	Vaak aanwezig	Meestal talrijk
Haagwinde	Vaak aanwezig	Meestal talrijk
Harig wilgenroosje	Vaak aanwezig	Meestal talrijk

Algemene begeleiders:

Bramensoorten	Vaak aanwezig	Meestal talrijk

Opvallende soorten:

Haagwinde

Soms aanwezig

Meestal talrijk

Lastig te determineren:

Melganzenvoet

Ruw beemdgras

Kropaar

Aanbevolen beheer: Maaien en afvoeren van het maaisel, eenmaal per jaar. Afhankelijk van de bodem onderzoeken of er voldoende potenties zijn voor een soortenrijkere vegetatie:

- Op bodems met een hoog gehalte aan organische stof (te herkennen aan de zwarte kleur) en op sterk gemengde bodems die niet te droog zijn, is de kans op een waardevolle vegetatie klein.
- Op bodems die incidenteel gestoord zijn en weinig organische stof bevatten kan overschakelen naar 2x maaien per jaar met afvoeren van het maaisel wel een soortenrijkere graslandvegetatie opleveren. Dat kan meer dan 10 jaar duren.

Bij maaien (zonder afvoeren of met afvoeren van het maaisel) eens in de 2 à 3 jaar blijft deze ruigte, die een lage natuurwaarde bezit, ongewijzigd in stand.

Kan zich ontwikkelen uit: recent vergraven vruchtbare bodem (met bijv. Klaproos-Raket berm) en uit diverse graslandvegetaties op dergelijke bodems wanneer geen enkel beheer of alleen incidenteel beheer wordt uitgevoerd.

Kan zich ontwikkelen tot: Het aanbevolen beheer leidt tot een groter aandeel van grassen en een lager aandeel van ruigtekruiden. Bij maaien en afvoeren 2x per jaar gaat de ontwikkeling naar een graslandvegetatie sneller. Op zeer voedselrijke bodem komt moeilijk een waardevolle vegetatie tot ontwikkeling.

Opm. Door de grote aantallen distels kan aanwezigheid van deze vegetatie leiden tot klachten van boeren uit de omgeving. In dat geval distelhaarden afmaaien voordat de zaden rijp zijn.

15.3 Eindbeeld EV3 Dotterbloemhooiland

Beeld: Bloemrijk grasland op vochtige bodem. In bermen vaak als smalle strook langs sloten of in vochtige greppels. Vrij zeldzaam.

Bodem: Veenbodem of venig zand of klei

Grondwater: In de natte vorm (dikwijls met Dotterbloem) 's winters vrijwel tot maaiveld of daarboven, 's zomers enigszins uitdrogend, grondwater tot ca. 0,5 m onder maaiveld of ondieper; in de drogere vorm (Dotterbloem meestal ontbrekend) grondwater altijd enige dm beneden maaiveld.

Kenmerkende plantensoorten:

Dotterbloem (bloeit in het voorjaar)	Zeldzaam	Matig talrijk
Echte koekoeksbloem	Vaak aanwezig	Matig talrijk
Grote ratelaar	Soms aanwezig	Talrijk
Pinksterbloem	Vaak aanwezig	Talrijk

Algemene begeleiders:

Gewone wederik	Soms aanwezig	Talrijk
Paardenbloem	Vaak aanwezig	Talrijk
Rode klaver	Vaak aanwezig	Talrijk
Scherpe boterbloem	Vaak aanwezig	Talrijk
Smalle weegbree	Vaak aanwezig	Talrijk
Veldzuring	Vaak aanwezig	Talrijk

Opvallende soorten:

Echte koekoeksbloem	Vaak aanwezig	Matig talrijk
Grote ratelaar	Soms aanwezig	Talrijk
Pinksterbloem	Vaak aanwezig	Talrijk

Aanbevolen beheer: De natte vorm eenmaal maaïen per jaar in de nazomer (2e helft juli – 1e helft augustus) met afvoer van het maaïsel. De drogere vorm 2x per jaar maaïen met afvoeren van het maaïsel. Risico van insporen van machines!

Kan zich ontwikkelen uit: soortenarmere gemeenschappen op vochtige bodem, op voorwaarde dat het grondwater hoog staat en het juiste beheer toegepast wordt. Deze ontwikkeling kan langzaam verlopen en hangt ook af van de aanwezigheid van de kenmerkende plantensoorten in de omgeving.

Kan zich ontwikkelen tot: Bij toepassen van het aanbevolen beheer en bij geschikte bodemomstandigheden blijft de gemeenschap in stand. Blijft beheer achterwege, dan kan “Eindbeeld EV 2 Bloemrijke natte ruigte” of “Actueel beeld AK 3 Soortenarme oevervegetatie” ontstaan. Als het grasland aan een Rietoevers grenst zal na staken van het maaibeheer Riet het gebied snel koloniseren.

15.4 G9; Zeer voedselrijke, vochtige bodem**Kenmerken**

Veelal hoge (100-20 cm) ruige vegetaties met hoge soorten die talrijk kunnen voorkomen. Productie 10-12 ton drooggewicht per jaar.

Bodem

Op alle voedselrijke bodems, van nature het meest op kleiachtige en zavelige bodem, verder op allerlei verrijkte en verstoorde bodems.

Beheermethode

Gewoonlijke tweemaal per jaar maaïen en afvoeren.

Periode

Eerste maaibeurt: juni-juli, tweede: september – half oktober.

15.5 G7 Matig voedselrijke tot voedselrijke, (matig) vochtige bodem

G7a (Matig) vochtige bodem, matig voedselrijk

G7b (Matig) vochtige bodem, voedselrijk tot zeer voedselrijk

Kenmerken

Vrij hoge (70-100 cm), vaak bloemrijke vegetaties. Productie 8-10 drooggewicht per jaar.

Bodem

Van zand tot niet te zware klei.

Beheermethode

Gewoonlijk tweemaal per jaar maaien en afvoeren.

Periode

Eerste maaibeurt: eind mei – begin juni, tweede: september – half oktober. Indien één maaibeurt per jaar, dan in september.

16 Bijlage 7: Poldervaart & Oude Leedeberg

16.1 Bijlage 7a: Nectarindex Poldervaart

Statistieken en maaiadvies

talud Poldervaart

talud bezocht op 2025-05-04 door Natuurlijk Delfland

Statistieken

Nectarindex (1-5): 4

Hoe hoger de nectarindex hoe meer nectar er gedurende het jaar in potentie te halen is voor vlinders en andere insecten. Bermen met een nectarindex van 5 kennen een gevarieerd bloemaanbod gedurende het jaar en er is veel nectar te halen. Bermen met een index van 1 hebben insecten weinig te bieden. De gevonden soorten en aantal vakjes waarin de soort in de getelde berm voorkomt worden gebruikt om de nectarindex te berekenen. Deze bestaat uit twee componenten: bloemenrijkdom en de potentiële nectarproductie. Nectarproductie telt het zwaarst. De nectarproductie van een plantensoort is gebaseerd op de Britse AgriLand Nectar Database. We hebben de totale nectarproductie in drie categorieën ingedeeld. Een bloemrijke berm zorgt voor bonuspunten. Ook hier zijn drie categorieën.

Waargenomen nectarplanten

Knoopkruid

Gewone margriet

Fluitenkruid

Rode klaver

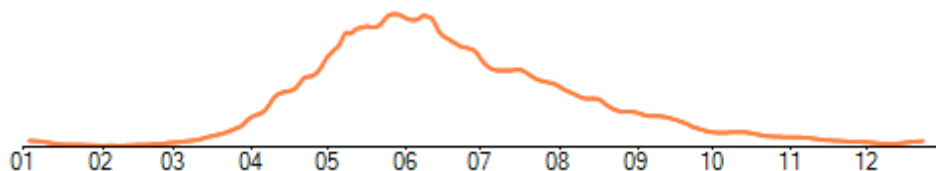

Duizendblad

Foto's van de top-5 van de aangetroffen nectarplanten op volgorde van aantal x nectarproductie.

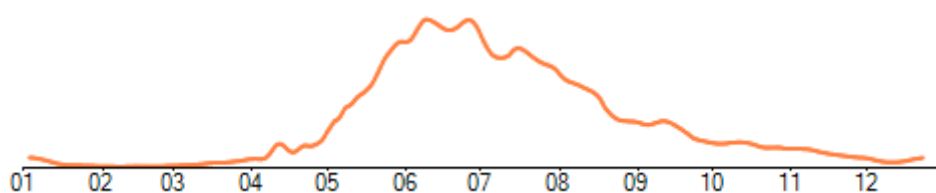
Bloemaanbod

Berekend uit een optelsom van bloeitijddiagrammen x het aantal van elke plantensoort. Het tijdstip van maaien is uiteraard van grote invloed. Door ruim ná de bloeipiek te maaien kunnen bloemen zaden vormen.

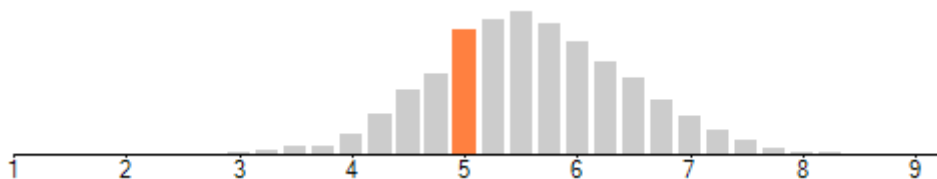
Potentiële nectarproductie gedurende het jaar

Berekend uit een optelsom van bloeitijddiagrammen x nectarproductie x het aantal van elke plantensoort.

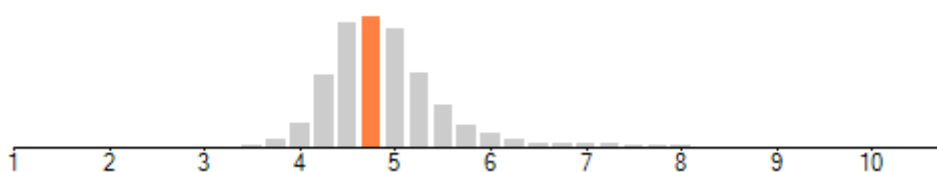
Voedselrijkdom

Deze telling (oranje) en alle locaties in Nederland (grijs). Een lage stikstofwaarde duidt op een schrale vegetatie. Op de horizontale as staat de gemiddelde Ellenberg-indicatiewaarde van de plantensoorten gewogen naar aantal.

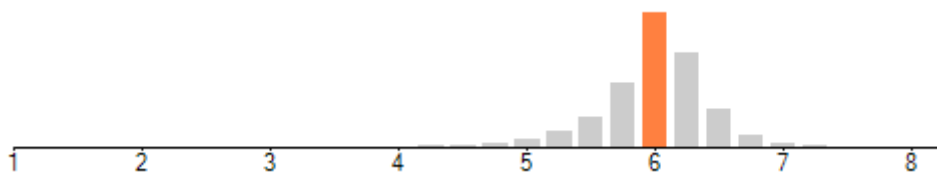
Vochtigheid van de bodem

Deze telling (oranje) en alle locaties in Nederland (grijs). Op de horizontale as staat de gemiddelde Ellenberg-indicatiewaarde van de plantensoorten gewogen naar aantal. Koester zowel vochtig als heel droog grasland, want hierin komen vaker bijzondere soorten voor. Let bij het maaien op een verhoogde kans op insporing en bodemverdichting in vochtig grasland.

Zuurgraad van de bodem

Deze telling (oranje) en alle locaties in Nederland (grijs). Op de horizontale as staat de gemiddelde Ellenberg-indicatiewaarde van de plantensoorten gewogen naar aantal. Voedselarme zandgronden hebben meestal een zure bodem (waarde < 5). Meestal is er sprake van een meer neutrale bodem, bijvoorbeeld klei, veen en nieuwe aangebrachte teelaarde.

Maaiadvies

Maai frequentie

Op basis van de aanwezigheid van indicatorsoorten adviseren we om **tweemaal per jaar** te maaien en maaisel af te voeren.

Het maaitijdstip is een globale inschatting op basis van de aangetroffen planten. Hoe vollediger de soortenlijst deze is, hoe beter het advies. Afhankelijk van de mate van verruiging kan het noodzakelijk zijn vaker te maaien. Stem het maaistip af op de aanwezigheid van bedreigde soorten en laatbloeiende soorten.

Aangepast maaitijdstip

Veel bermen zullen na een maaibeurt vroeg in het groeiseizoen opnieuw uitlopen, in bloei komen en zaad zetten. Voor de volgende in deze berm aangetroffen Rode lijst en minder algemene soorten geldt dat niet. Maai deze berm bij voorkeur pas na de zaadzetting van deze soorten. Dat geldt ook voor de aangetroffen Rode lijst soorten die pas in de nazomer beginnen te bloeien.

Grote ratelaar - Ratelaars groeien niet terug wanneer ze in de bloeitijd wordt gemaaid. Het beste maai je na de bloei begin augustus.

Het algemene maaiadvies is om te maaien in de nazomer. Bij tweemaal per jaar maaien, kan het beste in juni gemaaid worden, wanneer vroege bloeiers zaden hebben gevormd. Meer lezen: P.J. Keizer, 2008. Overzicht van de vegetatie langs Rijkswegen. Rijkswaterstaat [[download](#)].

Algemene tips voor ecologisch maaibeheer

- Maai gefaseerd: laat bij elke maaibeurt 20% van de vegetatie staan voor de aanwezige fauna en om bloemen zaden te laten vormen.
- Laat het maaisel een paar dagen liggen voordat het maaisel wordt afgevoerd. Op deze manier krijgen de aanwezige planten de kans om hun zaden te laten vallen.

Beschermde soorten, Rode Lijst-soorten en invasieve exoten

Kamgras

Rode Lijst: Gevoelig

Bij aanwezigheid van wettelijk beschermde soorten wordt verwacht dat hier in het maaibeheer rekening mee wordt gehouden, bijvoorbeeld door het verschuiven van het maaitijdstip tot na de zaadzetting. Rode lijst soorten staan landelijk onder druk. Het verdient aanbeveling om in het beheer met deze soorten rekening te houden. Bij aanwezigheid van sterk woekerende invasieve duizendknopen (Japanse, Sachalinse of Bastaardduizendknoop) wordt aanbevolen de groeiplaats apart te maaien en het maaisel als restafval af te voeren. Deze soorten zijn namelijk in staat zich via kleine fragmenten te verspreiden.

Meer lezen?

In de door FLORON en De Vlinderstichting geschreven Veldgids Ecologisch bermbeheer ([download pdf](#)) komen allerlei beheervraagstukken aan de orde: hoe pak je ecologisch bermbeheer aan, hoe ga je om met inzaaien en welk maatwerk kun je leveren als er bijzondere planten en dieren in de berm voorkomen? Het is een gidsje op zakformaat dat in veel situaties een advies biedt.

Nectarindex is ontwikkeld door FLORON met steun van het Cultuurfonds en BIJ12.

16.2 Bijlage 7b: Nectarindex Oude Leedeberging

Statistieken en maaiadvies

talud Oude Leedepolder

talud bezocht op 2025-05-04 door Natuurlijk Delfland

Statistieken

Nectarindex (1-5): 3

Hoe hoger de nectarindex hoe meer nectar er gedurende het jaar in potentie te halen is voor vlinders en andere insecten. Bermen met een nectarindex van 5 kennen een gevarieerd bloemaanbod gedurende het jaar en er is veel nectar te halen. Bermen met een index van 1 hebben insecten weinig te bieden. De gevonden soorten en aantal vakjes waarin de soort in de getelde berm voorkomt worden gebruikt om de nectarindex te berekenen. Deze bestaat uit twee componenten: bloemenrijkdom en de potentiële nectarproductie. Nectarproductie telt het zwaarst. De nectarproductie van een plantensoort is gebaseerd op de Britse AgriLand Nectar Database. We hebben de totale nectarproductie in drie categorieën ingedeeld. Een bloemrijke berm zorgt voor bonuspunten. Ook hier zijn drie categorieën.

Waargenomen nectarplanten

Knoopkruid

Duizendblad

Gewone margriet

Boerenwormkruid

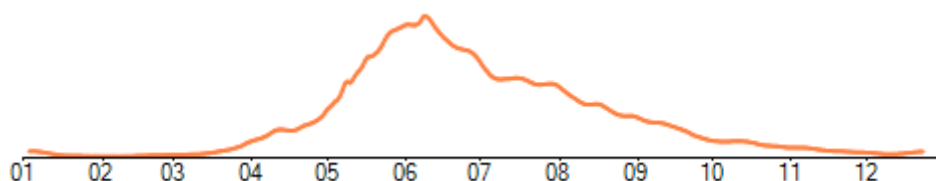

Paardenbloem

Foto's van de top-5 van de aangetroffen nectarplanten op volgorde van aantal x nectarproductie.

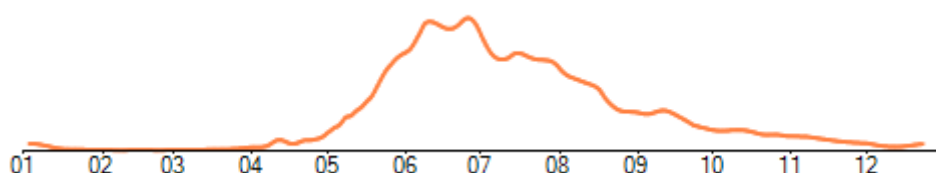
Bloemaanbod

Berekend uit een optelsom van bloeitijddiagrammen x het aantal van elke plantensoort. Het tijdstip van maaien is uiteraard van grote invloed. Door ruim ná de bloeipiek te maaien kunnen bloemen zaden vormen.

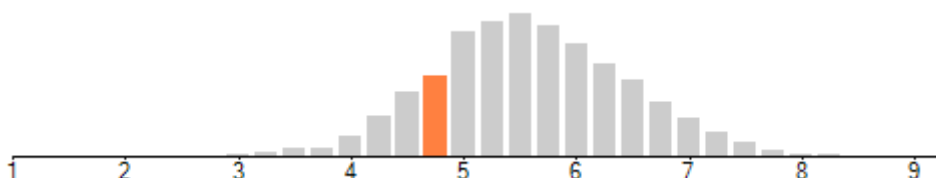
Potentiële nectarproductie gedurende het jaar

Berekend uit een optelsom van bloeitijddiagrammen x nectarproductie x het aantal van elke plantensoort.

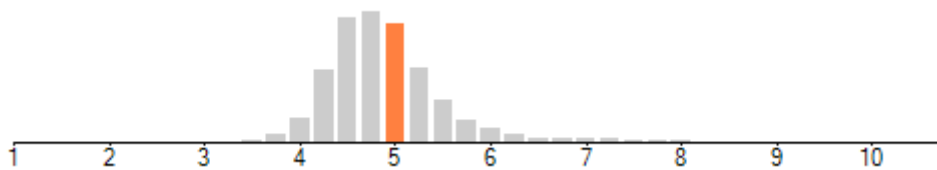
Voedselrijkdom

Deze telling (oranje) en alle locaties in Nederland (grijs). Een lage stikstofwaarde duidt op een schrale vegetatie. Op de horizontale as staat de gemiddelde Ellenberg-indicatiewaarde van de plantensoorten gewogen naar aantal.

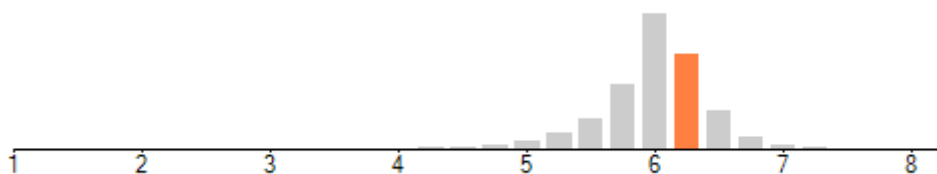
Vochtigheid van de bodem

Deze telling (oranje) en alle locaties in Nederland (grijs). Op de horizontale as staat de gemiddelde Ellenberg-indicatiewaarde van de plantensoorten gewogen naar aantal. Koester zowel vochtig als heel droog grasland, want hierin komen vaker bijzondere soorten voor. Let bij het maaien op een verhoogde kans op insporing en bodemverdichting in vochtig grasland.

Zuurgraad van de bodem

Deze telling (oranje) en alle locaties in Nederland (grijs). Op de horizontale as staat de gemiddelde Ellenberg-indicatiewaarde van de plantensoorten gewogen naar aantal. Voedselarme zandgronden hebben meestal een zure bodem (waarde < 5). Meestal is er sprake van een meer neutrale bodem, bijvoorbeeld klei, veen en nieuwe aangebrachte teelaarde.

Maaiadvies

Maaifrequentie

Op basis van de aanwezigheid van indicatorsoorten adviseren we om **tweemaal per jaar** te maaien en maaisel af te voeren.

Het maaitijdstip is een globale inschatting op basis van de aangetroffen planten. Hoe vollediger de soortenlijst deze is, hoe beter het advies. Afhankelijk van de mate van verruiging kan het noodzakelijk zijn vaker te maaien. Stem het maaistip af op de aanwezigheid van bedreigde soorten en laatbloeiende soorten.

Aangepast maaitijdstip

Veel bermen zullen na een maaibeurt vroeg in het groeiseizoen opnieuw uitlopen, in bloei komen en zaad zetten. Voor de volgende in deze berm aangetroffen Rode lijst en minder algemene soorten geldt dat niet. Maai deze berm bij voorkeur pas na de zaadzetting van deze soorten. Dat geldt ook voor de aangetroffen Rode lijst soorten die pas in de nazomer beginnen te bloeien.

Grote ratelaar - Ratelaars groeien niet terug wanneer ze in de bloeitijd wordt gemaaid. Het beste maai je na de bloei begin augustus.

Het algemene maaiadvies is om te maaien in de nazomer. Bij tweemaal per jaar maaien, kan het beste in juni gemaaid worden, wanneer vroege bloeiers zaden hebben gevormd. Meer lezen: P.J. Keizer, 2008. Overzicht van de vegetatie langs Rijkswegen. Rijkswaterstaat [\[download\]](#).

Algemene tips voor ecologisch maaibeheer

- Maai gefaseerd: laat bij elke maaibeurt 20% van de vegetatie staan voor de aanwezige fauna en om bloemen zaden te laten vormen.

- Laat het maaisel een paar dagen liggen voordat het maaisel wordt afgevoerd. Op deze manier krijgen de aanwezige planten de kans om hun zaden te laten vallen.

Beschermden soorten, Rode Lijst-soorten en invasieve exoten

Geen bijzondere soorten aanwezig.

Meer lezen?

In de door FLORON en De Vlinderstichting geschreven Veldgids Ecologisch bermbeheer ([download pdf](#)) komen allerlei beheervraagstukken aan de orde: hoe pak je ecologisch bermbeheer aan, hoe ga je om met inzaaien en welk maatwerk kun je leveren als er bijzondere planten en dieren in de berm voorkomen? Het is een gidsje op zakformaat dat in veel situaties een advies biedt.

Nectarindex is ontwikkeld door FLORON met steun van het Cultuurfonds en BIJ12.

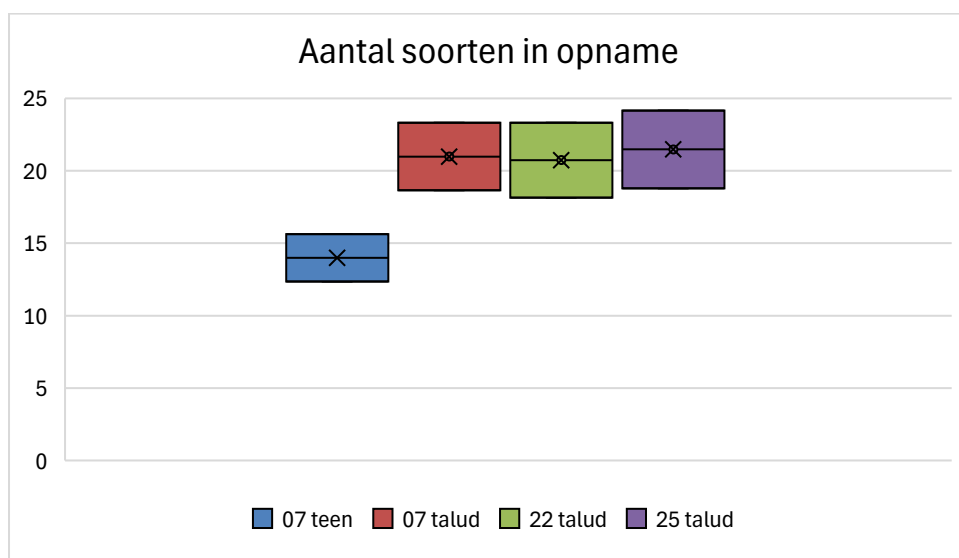
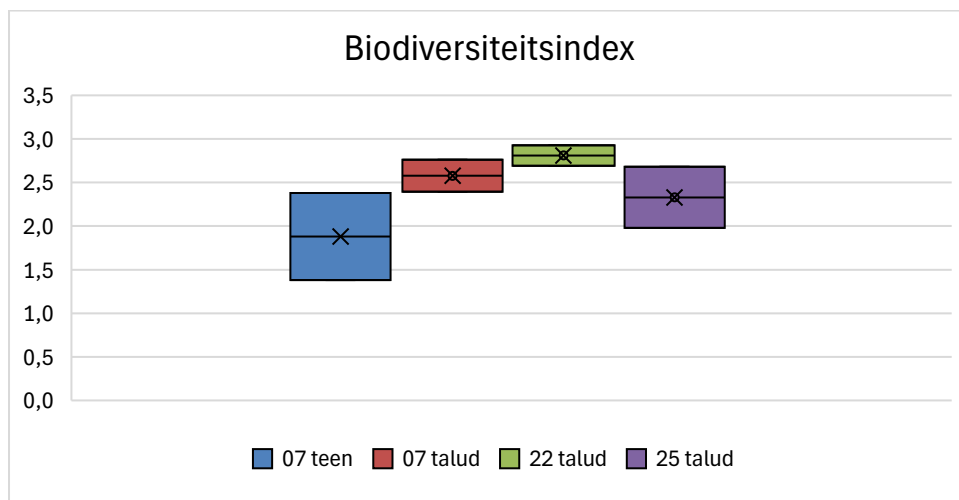
16.3 Bijlage 7c: Inzaai en veldwaarnemingen

Nederlandse naam	Wetenschappelijke naam	CBS-nr	Inzaai PV	PV-veld	Inzaai OLP	OLP-veld
Duizendblad	Achillea millefolium	4	X	X	X	X
Fluitenkruid	Anthriscus sylvestris	70	X	X	X	X
Gewoon barbakruid	Barbarea vulgaris	133	X			
Gewone margriet	Leucanthemum vulgare	319	X	X	X	X
Klein streepzaad	Crepis capillaris	372	X			
Peen	Daucus carota	394	X			
Gewone berenklauw	Heracleum sphondylium	607	X	X	X	X
Vertakte leeuwentand	Leontodon autumnalis	725	X			
Moerasrolklaver	Lotus pedunculatus	763	X			
Avondkoekoeksbloem	Silene latifolia (subsp. alba)	805	X			
Pastinaak	Pastinaca sativa subsp. sativa	922	X	X	X	X
Smalle weegbree	Plantago lanceolata	946	X	X	X	X
Gewone brunel	Prunella vulgaris	1017	X	X		X
Scherpe boterbloem	Ranunculus acris	1040	X	X	X	X
Kleine ratelaar	Rhinanthus minor	1067	X		X	
Boerenwormkruid	Tanacetum vulgare	1260	X	X		X
Rode klaver	Trifolium pratense	1305	X	X	X	X
Vogelwikke	Vicia cracca	1369	X	X	X	X
Knoopkruid	Centaurea jacea	1766	X	X	X	X
Gele morgenster	Tragopogon pratensis subsp. pratensis	2418	X	X		X
Vergeten wikke	Vicia sativa subsp. segetalis	5455	X	X		X
Gewoon struisgras	Agrostis capillaris	19		X		
Grote vossestaart	Alopecurus pratensis	42		X		X
Gewoon reukgras	Anthoxanthum odoratum	66		X		X
Glanshaver	Arrhenatherum elatius	96		X	X	X
Madeliefje	Bellis perennis	135		X	X	X
Zachte dravik s.s.	Bromus hordeaceus subsp. hordeaceus	161		X	X	X
Akkerdistel	Cirsium arvense	331		X		X
Kamgras	Cynosurus cristatus	386		X		X
Gewone kropaar	Dactylis glomerata	390		X	X	X
Heermoes	Equisetum arvense	462		X		X
Rietzwenkgras	Festuca arundinacea	514		X		X
Rood zwenkgras	Festuca rubra	520		X		X
Zachte ooievaarsbek	Geranium molle	571		X		X
Reuzenberenklauw	Heracleum mantegazzianum	606		X		X
Gestreepte witbol	Holcus lanatus	631		X		X
Gele lis	Iris pseudacorus	665		X		
Veldlathyrus	Lathyrus pratensis	715		X	X	X

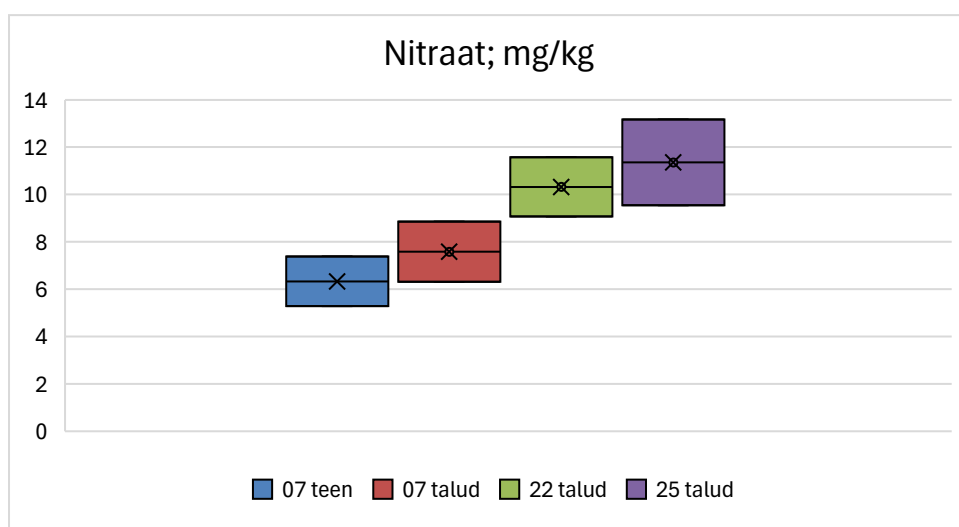
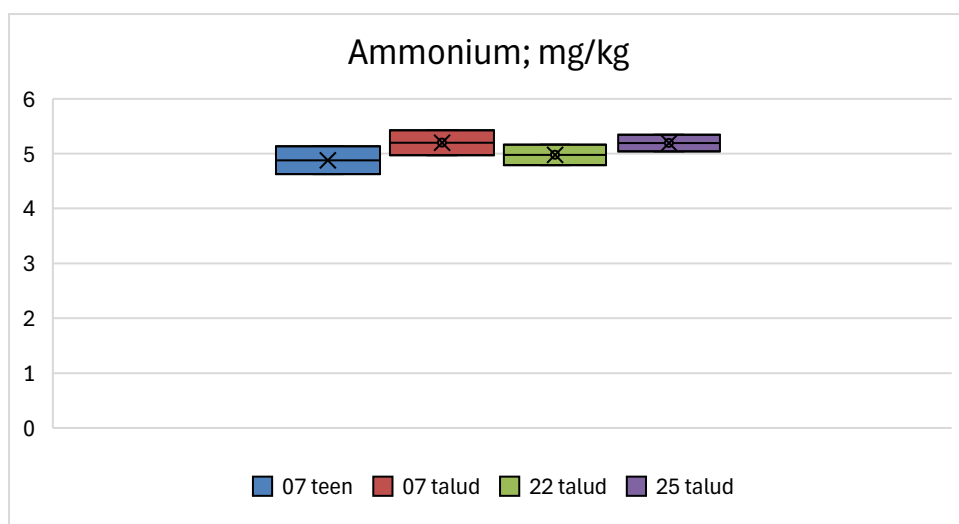
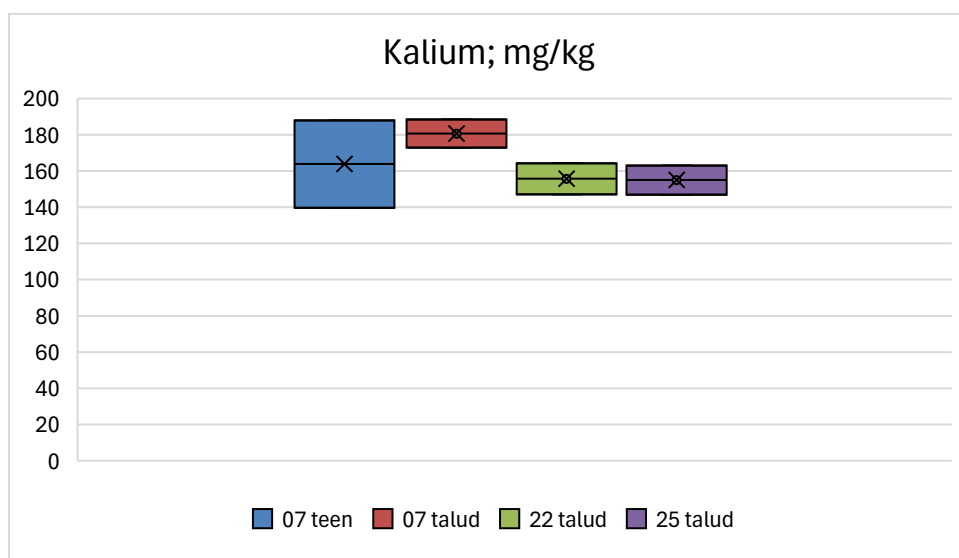
Nederlandse naam	Wetenschappelijke naam	CBS-nr	Inzaai PV	PV-veld	Inzaai OLP	OLP-veld
Groot hoefblad	Petasites hybridus	926		X		X
Riet	Phragmites australis	933		X		X
Ruw beemdgras	Poa trivialis	959		X		X
Veenwortel	Persicaria amphibia	967		X		X
Zilverschoon	Potentilla anserina	1006		X		
Vijfvingerkruid	Potentilla reptans	1010		X		X
Kruipende boterbloem	Ranunculus repens	1056		X		X
Grote ratelaar	Rhinanthus angustifolius	1066		X		X
Kluwenzuring	Rumex conglomeratus	1097		X		
Krulzuring	Rumex crispus	1098		X	X	X
Ridderzuring	Rumex obtusifolius	1101		X		X
Gewone smeerwortel	Symphytum officinale	1259		X		X
Kleine klaver	Trifolium dubium	1299		X		X
Witte klaver	Trifolium repens	1306		X		
Klein hoefblad	Tussilago farfara	1316		X		X
Ringelwikke	Vicia hirsuta	1370		X		X
Paardenbloem	Taraxacum officinale	2430		X	X	X
Gewone klit	Arctium minus	2457		X		
Fioringras	Agrostis stolonifera	18			X	
Wilde cichorei	Cichorium intybus	325			X	
Karwijvarkenskervel	Peucedanum carvifolia	928			X	
Veldzuring	Rumex acetosa	1093			X	X
Ruige zegge	Carex hirta	235				X
Groot streepzaad	Crepis biennis	371				X
Kweek	Elytrigia repens	446				X
Glad walstro	Galium mollugo	550				X
Witte dovenetel	Lamium album	700				X
Gewone rolklaver	Lotus corniculatus var. corniculatus	761				X
Rietgras	Phalaris arundinacea	930				X
Grote brandnetel	Urtica dioica	1321				X
Raapzaad	Brassica rapa	1804				X

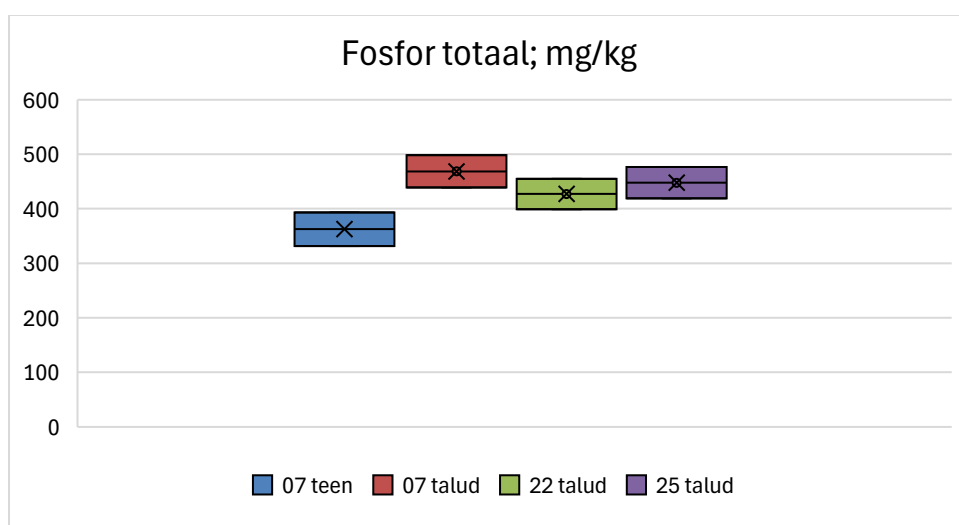
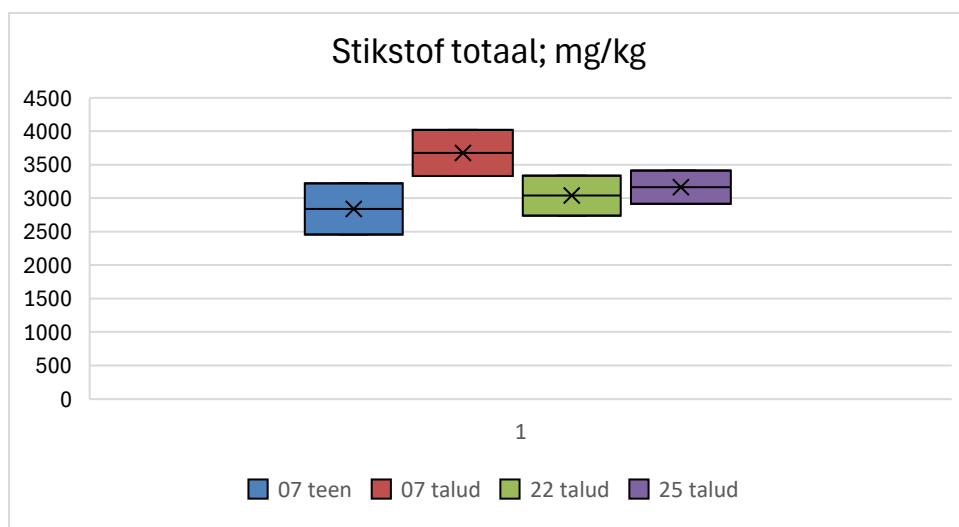
17 Bijlage 8: Tijdreeksen Berkelse Zweth

17.1 Biodiversiteit

17.2 Voedselrijkdom

17.3 Basis Kwaliteit Natuur

Gemiddelden % max.	Grasland/ Berm	Bloemrijk	Vermesting	Verdroging	Intensief beheer	Hoeve- landschap	Veenweide- landschap
2007 teen	2	0	1	4	2	1	2
2007 talud	3	9	1	0	2	1	2
2022 talud	3	0	1	3	2	3	9
2025 talud	3	5	2	0	2	1	4